

Rewolucja lipcowa 1830r. we Francji w swoim działaniu rozpętała w całej Europie łańcuch rewolucyjnych wydarzeń. W szczególności niezależność Belgii ożywiła nowe nadzieje na odzyskanie wolności. W tych nastrojach wybuchło w listopadzie 1830r. powstanie warszawskich kadetów przeciwko obcej władzy carskiej. Rozpaczliwa walka i ostateczna klęska powstańców w październiku 1831r. jak i emigracja pokonanych trup wywołały duże zainteresowanie i solidarność w całej Europie.

Jedną z najbardziej znanych artystycznych reakcji na te wydarzenia jest mały obraz olejny niemieckiego malarza historycznego Dietricha Montena. Ujmuje on w swoim obrazie moment pożegnania polskich żołnierzy na granicy polsko-pruskiej. Monten namalował zrozpaczonych lecz dumnych żołnierzy, których zgromadził wokół centralnego punktu na obrazie, słupa granicznego.

Obraz Dietricha Montena, który pochodzi ze zbiorów konsula Wagenera znajdujących się w Starej Galerii Narodowej w Berlinie, jest klasycznym dziełem XIX-wiecznego malarstwa historycznego, ujmuje w swojej dokładności przedstawienia tylko pozornie realistyczną scenę, bowiem sportretowany jeździec na białym koniu w centrum to legendarny książę Józef Poniatowski, który utopił się w rzece Elsterze pod Lipskiem, podczas odwrotu wojsk napoleońskich w 1813r. Natomiast słowa napisane na słupie granicznym „Finis Poloniae” (tzn. Koniec Polski) miały być rzekomo wypowiedziane przez Tadeusza Kościuszkę, kiedy to w październiku 1794r. polskie oddziały zostały rozbite pod Maciejowicami przez armię rosyjską, a on sam dostał się do niewoli. Obok nawiązań do historii Polski także detaliczne przedstawienie mundurów i rodzajowy charakter sceny, są dowodem dużego zainteresowania polskim losem Dietricha

Dietrich Monten (1799-1843), *Finis Poloniae*, 1831, 1832, olej na płótnie, 44,2 x 52,5 cm
Alte Nationalgalerie Staatliche Museen zu Berlin

Montena i większej części ludności niemieckiej. Po stłumieniu powstania listopadowego ponad 9 tys. polskich żołnierzy musiało uchodzić z kraju i szukać schronienia na obczyźnie, dlatego też wielu decydowało się na odbycie wędrówki przez Niemcy do Belgii, Francji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii. Bezpośrednia konfrontacja z cierpieniami polskich uciekinierów spowodowała liczne manifestacje solidarnościowe. W wielu niemieckich miastach

powstawały spontanicznie polskie stowarzyszenia. „Jeśli środki (tego komitetu) pozwolą, powinno się od razu zatroszczyć i zadbać o dalsze przetransportowanie nieszczęśliwych do Francji. W tym celu komitet spróbuje się skontaktować z innymi stowarzyszeniami zwłaszcza w miastach leżących na południe od Lipska” § 2 statutu *Lipskiego Komitetu Pomocy Potrzebującym Polakom z listopada 1831r.**

Entuzjazm niemiecki dla Polski osiągnął swe apogeum podczas uroczystości na zamku Hambach w 1832r. Na blankach ruin zamku została umieszczona obok czarno-czerwono-żółtych sztandarów niemieckich także polska biało-czerwona flaga, a sprawa polska stała się głównym tematem przemówień. „Więc – bez wolności polskiej nie ma wolności niemieckiej! Bez wolności polskiej nie ma trwałego pokoju, nie ma dobra dla innych narodów europejskich!” wykrzyczał Fitz, mieszkaniec z Dürkheim (niedaleko od Hambachu), w swojej mowie z 27 maja.*

Zainspirowana obrazem Dietricha Montena wystawa „Wiosna jesienią” pragnie dokonać przeglądu różnej warsztatowo jakości dzieł pochodzących z Polski, Niemiec i Francji, które powstały w reakcji na rozgrywające się wtedy wydarzenia. Przy tym nie tylko ujmuje ona w odpowiednim wymiarze historyczne oddziaływanie obrazu, lecz także pokazuje tło historyczne tych lat.

Wystawa ta została zorganizowana przez Muzeum Kultur Europejskich należącego do Państwowych Muzeów w Berlinie. Jest ona wkładem Landu Brandenburgii do międzynarodowej imprezy p.t. „Zgromadzenie Ogólne Rady Gmin i Regionów Europy”, która odbędzie się w Poznaniu w maju 2003r. Patronat nad wystawą objęli Minister Sprawiedliwości i Spraw Europejskich Landu Brandenburgii, Pani Barbara Richstein i Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Niemczech, dr Andrzej Byrt i Ambasador Republiki Federalnej Niemiec w Polsce, dr Reinhard Schweppe.

* Obydwa cytaty: H. Bleiber/J. Kosim, *Dokumente zur Geschichte der deutsch-polnischen Freundschaft* [Dokumenty z historii przyjaźni niemiecko-polskiej] 1830-1832, Berlin 1982, str. 113 i 293.

